

A talajvédelemről

REMÉNYFY LÁSZLÓ

A talajvédelem szakértőinek nagyon sok tudományágban kell jártasaknak lenniük. Ilyenek például: a műszaki tudományok (hidrológia, hidraulika, meteorológia stb.), a mező- és erdőgazdasági tudományok (talajtan, növénytan stb.), valamint a közgazdasági és politikai gazdasági tudományok. A gazdaságtudományok fontossága egy cseppet sem kisebb az előző kettőnél. Sőt! A talajvédelem technikai, mező- és erdőgazdasági kérdései a tudomány által feltártak, jórészt kidolgozottak, azonban kevésbé mondható ez el a *talajvédelem közgazdasági vonatkozásairól*. Sajnálattal tapasztalható, hogy a talajvédelemmel foglalkozó szakemberek legtöbbje — kiváló mezőgazdasági és műszaki képzettsége mellett — bizony nem olyan biztos ismerője a gazdaságtudománynak, mint az ebben a szakmában szükséges volna. A többi között ez okozza, hogy néha egy-egy dologról annyira különböző a szakemberek véleménye. A vélemények különbözősége maga még nem lenne baj. De esetenként egymástól eltérő módon is intézkednek. Egyre nagyobb pénzüsségeket használnak fel — gyakran a népgazdaság számára nem a leggyümölcsözőbb módon.

Talajvédelmen általában a termőtalaj védelmét értjük a természeti erők (szél, víz) lepusztító munkája (a defláció és az erózió) ellen.

A szél pusztítása csak akkor ölt nagy méreteket, ha a laza talajokat száraz állapotukban munkáljuk meg, a szerkezetüket lazítjuk. Egy erős szélvihar több centiméternyi humuszos talajréteget képes ilyenkor elhordani. A védekezés kézenfekvő: a szántást, boronálást, tárcsázást igyekezzünk a talaj nedves állapotában végezni.

A víz pusztító munkája lehet felületi (réteg-) erózió, előrehaladottabb formában medret is követhet, nyomában keletkeznek a vízmosások. A vízmosás már a laikus számára is jól szemlélteti a víz pusztítását. A rétegerózió kevésbé látványos, pedig pusztítása a vízmosásokénál sokkal nagyobb.

A talajpusztulás súlyosan érinti:

- a mező- és erdőgazdát, mert a pusztulással sújtott területek termőképessége csökken, szélső esetben teljesen terméketlenné válik;

- a vízügyi szerveinket, mert a kopárosodó területek lefolyási tényezője növekszik, s ez az alacsonyabb területeken fokozza az árvízveszélyt;

- a vízfolyásokba került hordalék feltölti a kisebb esésű vízfolyások medrét és a víztárolókat.

A talajlepusztulás tehát a népgazdaság számos ágazatát többszörösen is sújtja. Ezek a maguk módszereivel igyekeznek védekezni a talajlepusztulás ellen.

Vízügyi szerveink elismerésre méltó munkával árvédelmi gátakat építenek, mederkotrást végeznek, hordalékfogókat építenek. Védekezésük azonban csak másodlagos; a már valamely vízfolyásba került talaj, a hordalék ellen, a meder további mélyülése, romlása ellen védekeznek. *Az elsőrendűen fontos azonban, hogy a termőtalaj el se mozduljon a helyéről!* Ennek a kulcsa a mező- és az erdőgazda kezébe van letéve. Mindjárt nézzük meg, hogy melyiknek milyen mértékben?

Az erdőgazdaság kezelésében levő területeken számottevő talajpusztulás nincsen, mivel az erdőgazdaság kezelte területeken vagy erdő áll, vagy a termőtalaj már annyira lepusztult, hogy rajta mezőgazdasági művelés, legeltetés nem folyhat. Utóbbiak rendszerint begyepesednek, cserjék, fák telepednek meg rajtuk, a víz nem ér közvetlenül a talajhoz, azt igen kis mértékben károsítja. Ezek a kopárok. Az erdőgazdaság a kezelésébe került kopárokat igyekszik az ésszerűség és a gazdaságosság határain belül erdősíteni.

A *tömör sziklás altalajú kopárok erdősítése* — véleményem szerint — a gazdaságosság határán kívül esik. A közelmúlt tapasztalatai egyértelműen bizonyítják, hogy az e célra befektetett hatalmas összegeknek egy tört hányada sem térül meg az erdősített területek faanyagprodukciója révén. Ahol ma egy hektár erdő 60 000 Ft-nál többbe kerül, ott — véleményem szerint — az erdő telepítését el kell halasztani. Kivételt képezhet az esztétikai célt szolgáló erdősítés. A sziklakopárokon a termőtalaj újbóli kialakítását célzó erdősítésre később visszatérek. A földes altalajú kopárok erdősítése már rendszerint sikeres és gazdaságos. Az erdő itt nemcsak védi, hanem gyarapítja is a termőtalajt; növeli a terület termőképességét, egyszersmind csökkenti a lefolyási együtthatót. Ez utóbbi az alacsonyabb területek árvédelmi viszonyait javítja.

A mezőgazdasági művelésű területek talajvédelme lényegesen bonyolultabb. *Számottevő talajlepusztulás hazánkban kizárólag a mezőgazdaság kezelésében levő, meredek szántókon és legelőkön történik.* E területek némelyikén a lepusztulás mér-

téke minden képzeletet felülmúl. Mind a tartós őszi és tavaszi esők, mind a hólé, mind a nagy intenzitású nyári záporok több centiméternyi vastag rétegeket mosnak le a területek egyébként is vékony termőrétegéből. A lemosást megkönnyíti, hogy a szántók talaját a művelés, a legelőkét pedig az állatok patája állandóan lazítja, megbontja. A jószág taposása kipusztítja azt az összefüggő gyeptakarót, ami a lejtős leget aránylag jól megvédte a lepusztulástól.

Mit tesz a mezőgazdaság a lepusztulás megakadályozása érdekében?

Elmélete, igazgatása a teendőket világosan ismeri, kidolgozott talajvédelmi rendszereik, mintaterületeik vannak, a gyakorlat azonban nem vezeti be az éves termelési igények nagy súlya miatt.

Mit lehetne tenni?

1. A lejtős szántók talajvédelmének legfőbb számításba jöhető módja a *szintvonalak mentén vízszintesen végzett szántás*. Szóba jöhet még a mezőgazdasági kultúra helyes elosztása:

igen meredek lejtőkön:
meredek lejtőkön:
enyhe lejtőkön:

évelő takarmány,
kalászos,
kapás kultúra.

De az ehhez szükséges, lejtős területen biztonságosan járó traktor és a hozzá tartozó váltva forgató eke nem áll rendelkezésre. Ameddig pedig ezek a korszerű gépi eszközök hiányoznak, a mezőgazda — minden jószándéka ellenére — tehetetlenségre van ítélve.

2. A legelők talajvédelménél már más a helyzet. Itt a talajvédelem módjai, lehetőségei régóta adóttak, csak éppen — nem élünk velük. Parancsoló szükségszerűség pedig, hogy azokat a meredek „legelőket”, ahol a talajlepusztulás nagymértékű, kivonjuk a legeltetés alól! Kevésbé meredek lejtőkön a kategóriának megfelelő védőeljárást kell alkalmazni. De akkor hogyan fejleszthetjük állattenyésztésünket, ami a népgazdaság elsőrendű érdeke? E téma megérdemel egy külön fejezetet.

A pusztuló talajú „legelőket” az imént is idézőjelbe tettem. Milyenek is közélebből e területek? Lejtésük 25% felett van, gyakran eléri a 100 százalékot. Talajuk csonka barna erdőtalaj. Az A-szint teljesen, a B-szint nagyrésztben lepusztult. Tavasszal még csak nő rajtuk valamelyes fű; májusban a jószág egyszer-kétszer jól lakik rajtuk. De júniusban már szürkül a domboldalak eddig zöld színe, a nyári szárazság beköszöntekor pedig teljesen megáll a fű növekedése. Napunk hiábavalóan sugározza energiáját a területre; ott asszimiláció, szervesanyagtermelés nem folyik. A napégette, kopasz domboldalakon éhesen járkál a jószág. Taposásával pusztítja a gyeptakarót, a nyári záporok pedig hatalmas hordaléktömegeket zúdítanak a völgyben levő szántókra, patakokba, utakra, vasutakra. E területek fűhozama oly kevés, hogy a legeltetés alóli kivonásuk nem érintené érzékenyen állatállományunkat. Az állattenyésztés világméretű fejlődése a talajvédelemtől függetlenül is a belterjesség felé mutat. De a belterjességre, a szántóföldi takarmánytermelésre való áttérés átmenetileg bizony több befektetést igényel. Honnan vegyük a szükséges anyagi eszközöket? A nemrégiben létrehozott talajvédelmi társulatok költségvetései bizonyítják, hogy népgazdaságunk nem sajnál áldozni a talajvédelem érdekében. Kormányzatunk — felmérve az országszerte erős talajlepusztulást — óriási összegeket irányzott elő a társulatok költségvetésében a talajvédelemre. Csak éppen — ezt bizonyítják a költségvetések — az összegek tervezett felhasználása nem a legcélszerűbb.

Mi legyen hát a megoldás?

A kopárak erdősítésére, valamint az állattenyésztés külterjes fejlesztésére (a birkahodályoknak a rossz legelőkre való telepítésére) szánt összegeket fordítsuk

1. korszerű, a talajvédelmet is szolgáló szántóföldi gépek beszerzésére;
2. az állattenyésztés belterjes fejlesztésére. Ezen belül, a szántóföldi takarmánytermesztésre áttérés érdekében emelni kell a gazdálkodás színvonalát a jó talajú, nagy termőképességű szántóterületeken, amelyek termőképességét ma még a *lehetőségek határán alul használjuk ki*.
3. Az előző két pont megvalósítása következtében felhagyandó rossz legelők egy része még alkalmas szántóföldi művelésre, a másik részét pedig lehet — és érdemes — erdősíteni. A legeltetésre alkalmas legelőket javítsuk fel! E pusztuló talajú domboldalak között húzódó völgyek jó talajú rétjei sokhelyütt elmocsarasodtak, mert a hordalék a lecsapoló csatornákat eltömte. Ezek kitisztítása is szerez el a társulatok tervében. Sajnos, a tisztításra gyakran van szükség, mert a hordalék a medret újból és újból megtölti. De ha a környező dombokon a talajlepusztulást megfékezzük, a többszöri mederkotrás költségei is felszabadulnak.

A termőtalaj védelme népgazdaságunk számára oly fontos, és a ráfordított anyagi eszközök oly jelentősek, hogy mindnyájunk kötelessége a kérdést behatóan tanulmányozva, minden oldalról megvitatva, minden erőnkkel segíteni a megoldást.

Végezetül még vissza kell térnem a sziklakopárok erdősítésével kapcsolatban egy dologra. Nevezetesen arra, hogy azok erdősítésének — inkább csak hangoztatot, mintsem a valóságban is elért — fő célja az, hogy a jövőendő korok számára új termőtalaj alakuljon ki.

Ez azonban sokkal gyorsabban és olcsóbban elérhető például úgy, hogy a telepítéshez szükséges ásványi talajt a helyszínen található kőzet gépi aprításával, őrlésével állítjuk elő. A sziklakopárok hasznosításának ez a módja egyre kevésbé tartozik az utópiák birodalmába. Ezért állítom azt, hogy a túlzottan nagy ráfordítást igénylő erdőtelepítéseket — amiket bizony ma még nagyon kezdetleges eszközökkel végzünk — egyelőre el kell halasztani. Ugyanakkor fontos és halaszthatatlan kötelességünk a napjainkban is pusztulásnak kitett termőtalaj további pusztulásának megállítása — mind a mai, mind a jövőendő korok érdekében

Karácsonyfa termelésünk tartamosságának biztosítása

Dr. KOLLWENTZ ÖDÖN

Karácsonyfa termelésünk évi hozamának hullámozása a Mecseki Állami Erdőgazdaságban arra késztet, hogy megfelelő intézkedések segítségével az évi termelést mennyiségileg és minőségileg állandósítsuk. Ezek az intézkedések a következők.

1. Telepítés

a) Az évenként betelepítendő terület nagysága

Évente 100 ezer fm karácsonyfa termelését tervezzük. Mivel az egy méter körüli magassággal rendelkező fa a leginkább keresett, 100 ezer db fát kell az erdőgazdaságunk évente termelni. A karácsonyfa termelését 70×70 cm-es hálózatban végezzük. 1 ha-ra tehát 20 ezer db csemetét kell kiültetni. Gyakorlatilag azonban (a kiültetett csemeték egy részének pusztulását és értékesítésre alkalmatlan fácskákat is számításba véve) csak mintegy 15 ezer db karácsonyfaival lehet számolnunk. Évi 100 ezer karácsonyfa termelése érdekében tehát minden évben 7 ha-on kell karácsonyfa telepet létesíteni, illetve 7 ha felújításáról gondoskodni.

b) A telepítés helye

Az évi termelés hullámozásának egyik oka a nem megfelelő helyen történő karácsonyfa telepítés. A lucfenyő a páratelt levegőt és a jó vízgazdálkodású talajt kedveli. Emiatt a száraz hegyhátak, nyílt széljárta helyek nem alkalmasak karácsonyfa telep létesítésére. Hasonlóképpen alkalmatlanok a völgyben elterülő rossz levegőzésű, magas talajvízállású, nedves vízgazdálkodásfokú réti agyagtalajok is. Itt a fák növekedése nem éri el a kívánt (átlagos évi 15 cm-es) mértéket, de a színe sem piacképes: sárgászöld, vagy sárga.

Telepítésre legalkalmasabbak:

A) Dombvidéken

A/1. Az ÉNy—K felé lejtő szélvédett, lankás, félszáraz és üde vízgazdálkodásfokú bükkösök és gyertyános tölgyesek tarra vágott, vagy parlag területei.

A/2. A hegylábaknál elterülő lejtőhordalék talajú szántók és rétek.

A/3. ÉNy—K felé hajló, nem nagyon meredek villanypázták.

B) Síkvidéken

B/1. Patakok, csatornák közelében, szálerdővel körülvett, vagy legalább az uralkodó szélről (nyár) erdősávval védett területek.

B/2. $2,8 \times 2,0$ kötésű nyár erdősítések területei, amelyeknek vagy csak a soraiba ültetünk lucfenyőt, ez esetben a gépi sorközi művelést továbbra is biztosítani tudjuk, vagy a nyársorok közé is még három sorba fenyőcsemetét ültetünk, ekkor a szükséges ápolásokat lőfogattal tudjuk elvégezni.